

Joanna Jarczak
Akademia Ignatianum, Kraków

POJĘCIE DOBRA WSPÓLNEGO W ORZECZNICTWIE TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

SUMMARY

The subject of this article is to present the principle of the common good and attempt to define the concept of the common good in the jurisprudence of the Polish Constitutional Court. Although the principle of the common good is the supreme constitutional principle, the Constitutional Tribunal has not worked out one definition of the common good. The Constitutional Tribunal invokes the concept of the common good in particular directly as the right or one of the reasons justifying the restriction of freedom and constitutional rights or as an axiological basis for the reasons for restricting constitutional freedoms and rights. The Constitutional Tribunal for the resolution of individual cases only supports the concept of the common good.

Keywords: the common good, the Constitutional Court, the principle of the common good, the democratic rule of law

Słowa kluczowe: dobro wspólne, Trybunał Konstytucyjny, zasada dobra wspólnego, zasada demokratycznego państwa prawa

1. WPROWADZENIE

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. pojęcie dobra wspólnego zostało wielokrotnie użyte. W preambule pojęcie dobra wspólnego zostało utożsamione z Polską¹ „[...] my, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej, zarówno wierzący w Boga będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna, jak i nie podzielający tej wiary, a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł, równi w prawach i w powinnościach wobec dobra wspólnego – Polski [...]”. Natomiast art. 1 stanowi, iż „Rzeczpospolita Polska jest dobrem wszystkich obywateli”². Art. 25 ust. 3³ Konstytucji wskazuje na współpracę pomiędzy kościołem a państwem. Zgodnie z art. 59 ust. 3⁴ Konstytucji z uwagi na dobro publiczne państwo może ograniczyć przeprowadzanie strajku lub może go całkowicie zakazać. Natomiast w art. 71 ust. 1⁵ ustawy zasadniczej, wskazane jest pojęcie dobra rodziny, zaś w art. 82⁶ zwrócona jest uwaga na obywatelski obowiązek wobec wierności Rzeczypospolitej oraz troskę o dobro wspólne.

¹ K. Klecha, *Państwo jako dobro wspólne w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] D. Probuca, *Dobro wspólne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków (2010), s. 232.

² Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

³ „Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.”

⁴ „(...) Ze względu na dobro publiczne ustawa może ograniczyć prowadzenie strajku lub zakazać go w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach”.

⁵ „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny.”

⁶ „Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne.”

ne. Art. 113⁷ Konstytucji stanowi wyjątek, w którym to z uwagi na dobro państwa może zostać wyłączona jawność posiedzenia parlamentarnego. Pojęcie dobra ojczyzny zawarte jest w rocie ślubowania Prezydenta RP oraz członków Rady Ministrów. Rota przysięgi Prezydenta RP zawarta jest w art. 130⁸ Konstytucji, zaś rota ślubowania członków Rady Ministrów sformułowana jest w art. 151⁹. Mając wyartykułowane powyżej określenia, nie trudno zauważyć, że ustrojodawca nie był konsekwentny w używaniu pojęcia dobra wspólnego¹⁰.

Trybunał Konstytucyjny w Polsce jest jednym z organów władzy sądowniczej. Do zadań Trybunału, zgodnie z Konstytucją należą przede wszystkim:

- kontrola norm (abstrakcyjna i konkretna; *a posteriori* i *a priori* – art. 188 pkt 1–3¹¹, art. 122 ust. 3 i 4¹², art. 133 ust. 2 Konstytucji)

⁷ „Posiedzenia Sejmu są jawne. Jeżeli wymaga tego dobro państwa, Sejm może bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, uchwalić tajność obrad.”

⁸ „Obejmując z woli Narodu urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, uroczyste przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji, będę strzegł niezłomnie godności Narodu, niepodległości i bezpieczeństwa Państwa, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem.”

⁹ „Obejmując urząd Prezesa Rady Ministrów (wiceprezesa Rady Ministrów, ministra), uroczyste przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji i innym prawom Rzeczypospolitej Polskiej, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem.”

¹⁰ M. Zubiak, *Konstytucyjne refleksje nad dobrem wspólnym na tle przemian w Rzeczypospolitej Polskiej w ostatniej dekadzie XXI wieku* [w:] W. J. Wołpiuk (red.) *Dobro Wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej, Warszawa (2008), s. 63–64.

¹¹ „Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach: 1. zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją, 2. zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, 3. zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami (...)”

¹² „(...) 3. Przed podpisaniem ustawy Prezydent Rzeczypospolitej może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytu-

- tucji¹³); szczególną procedurą kontroli norm jest rozpatrywanie skarg konstytucyjnych (art. 79¹⁴ i art. 188 pkt 5 Konstytucji¹⁵);
- rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa tj. art. 189 Konstytucji¹⁶;
 - orzekanie o zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych – art. 188 pkt 4 Konstytucji¹⁷;
 - uznawanie przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej tj. art. 131 ust. 1 ustawy zasadniczej¹⁸.

cją. Prezydent Rzeczypospolitej nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją. 4. Prezydent Rzeczypospolitej odmawia podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z Konstytucją. Jeżeli jednak niezgodność z Konstytucją dotyczy poszczególnych przepisów ustawy, a Trybunał Konstytucyjny nie orzeknie, że są one nierozzerwalnie związane z całą ustawą, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, podpisuje ustawę z pominięciem przepisów uznanych za niezgodne z Konstytucją albo zwraca ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności. (...)”

¹³ „(...) 3. Prezydent Rzeczypospolitej przed ratyfikowaniem umowy międzynarodowej może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją. (...)”

¹⁴ „1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. (...)”

¹⁵ „Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach: (...) 5. skargi konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1.”

¹⁶ „Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.”

¹⁷ „Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach: (...) 4. zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych, (...)”

¹⁸ „Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może przejściowo sprawować urzędu, zawiadamia o tym Marszałka Sejmu, który tymczasowo przejmuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej. Gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu, wówczas o stwierdzeniu

Wylczenie to ma charakter zupełny i należy uznać, że nie może zostać rozszerzone w drodze ustaw¹⁹.

Trybunał Konstytucyjny przeprowadza kontrolę konstytucyjności jedynie na wniosek uprawnionego podmiotu. Katalog ww. podmiotów określa art. 191 oraz art. 193 Konstytucji²⁰. W obecnym porządku prawnym Trybunał nie posiada takich kompetencji, aby z urzędu wszczynać postępowania²¹. Wnioskodawca składając wniosek o zbadanie danego aktu prawnego lub jego części z Konstytucją, wskazuje z którym artykułem Konstytucji wg niego jest niezgodny. W praktyce można zauważyć, że wnioskodawcy bardzo rzadko powołują przepisy dotyczące dobra

przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny na wniosek Marszałka Sejmu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał Konstytucyjny powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej”

¹⁹ <http://trybunal.gov.pl/o-trybunale/trybunal-konstytucyjny-w-polsce/kompetencje-trybunalu-konstytucyjnego> data korzystania 15 grudnia 2016 r.

²⁰ „Art. 191. Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 188, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą: 1. Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich, 2. Krajowa Rada Sądownictwa w zakresie, o którym mowa w art. 186 ust. 2, 3, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, 4. ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, 5. kościoły i inne związki wyznaniowe, 6. podmioty określone w art. 79 w zakresie w nim wskazanym. [...] Art. 193. Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.”

²¹ J. Królikowski, *Pojęcie dobra wspólnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] W.J. Wołpiuk (red.), *Dobro wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej, Warszawa (2008), s. 160–161.

wspólnego jako wzorzec kontroli²². W związku z tym Trybunał Konstytucyjny nie może badać konkretnego przepisu z urzędu, a więc w procesie orzekania jest związany złożonym wnioskiem²³. Natomiast samo pojęcie dobra wspólnego pojawia się częściej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Zasada dobra wspólnego została wykorzystana przez Trybunał jako wartość pierwotna w stosunku do innych wartości konstytucyjnych. Dobro wspólne nie jest jedną z tych zasad, które można ze sobą ważyć. W związku z tym Trybunał również jej nie waży, ponieważ ona sama wyważa inne wartości i jest przypisywana przez sąd konstytucyjny wynikowi tego ważenia²⁴.

2. OMÓWIENIE WYBRANYCH WYROKÓW TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

W celu zdefiniowania pojęcia dobra wspólnego wypracowanego przez orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, należy przede wszystkim dokonać analizy orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego.

W wyroku z dnia 16 marca 2010 r.²⁵ Trybunał Konstytucyjny przyjął art. 1 za wzorzec kontroli. Postępowanie dotyczyło konstytucyjności aktów regulujących opłaty abonamentowe za korzystanie z odbiorników telewizyjnych i radiowych²⁶. Rzecznik Praw Obywatelskim wniósł o stwierdzenie niezgodności art. 7 ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r.

²² *Ibidem*, s. 160–161.

²³ A. Gołębiowska, *Refleksje nad konstytucyjną zasadą dobra wspólnego w kontekście myślenia religijnego i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, 1 (24) Świat i Słowo, (2015), s. 193.

²⁴ M. Granat, *Dobro wspólne w pojmowaniu Trybunału Konstytucyjnego* [w:] W. Arndt (red.), *Dobro wspólne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa (2013), s. 127 – 128.

²⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r. sygn. akt. K 24/08.

²⁶ M. Piechowiak, *Dobro wspólne jako fundament polskiego porządku konstytucyjnego*, Wydawnictwo Biuro Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa (2012), s. 392.

o opłatach abonamentowych²⁷ z art. 1, art. 2 oraz art. 84 w związku z art. 217 Konstytucji RP. Uzasadniając swój wniosek Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł iż: „Art. 1 w związku z art. 82 Konstytucji na gruncie obowiązków związanych z ponoszeniem ciężarów publicznych nakazuje jednostkom lojalne wypełnianie norm o charakterze daninowym, ponieważ obywatele uchylający się od ponoszenia ciężarów publicznych naruszają zasadę dobra wspólnego, czyniąc to na koszt pozostałych podatników. Ma to jednak znaczenie nie tylko z perspektywy obowiązków obywateli, ponieważ także ustawodawca – tworząc nieefektywny system egzekucji ciężaru publicznego – naruszył zasadę dobra wspólnego. Rozwiązania systemowe, które ze względu na brak pewnych regulacji (...) czynią niemożliwym przeprowadzenie egzekucji administracyjnej, wręcz »zachęcają« obywateli do uchylania się od opłacania abonamentu, a zatem do naruszania zasady dobra wspólnego”²⁸. Ponadto w uzasadnieniu swojego wniosku Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że w przypadku publicznego radia i telewizji dobrem wspólnym jest „konieczność realizacji misji przez radiofonię i telewizję”, co powinno być uwzględnione przy konstruowaniu systemu finansowania mediów publicznych²⁹. Mając powyższe na uwadze, należy zauważyć, że zasada dobra wspólnego jest przede wszystkim podstawą obowiązków wobec państwa. Są to obowiązki ustawodawcy oraz wszystkich obywateli. Jak słusznie podkreślił Rzecznik Praw Obywatelskich „z powodu bezkarne-go unikania przez większość obywateli uiszczania abonamentu cierpi autorytet Rzeczypospolitej – dobra wspólnego”³⁰. Po za tym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za dobro wspólne lub za jego element „ko-

²⁷ Ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych Dz.U. 2005 nr 85 poz. 728.

²⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r. sygn. akt. K 24/08.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r. sygn. akt. K 24/08, M. Piechowiak, *Dobro wspólne...*, s. 393.

nieczność realizacji misji przez radiofonię i telewizję” oraz promowane i utrwalane poprzez tą misję „polskie dziedzictwo narodowe”³¹. W odniesieniu do argumentacji Rzecznika Praw Obywatelskich, Marszałek Sejmu stwierdził, że „zasada dobra wspólnego jest immanentnie związana z państwem. W wyrażeniu „dobra wspólne” nacisk położony jest na uczestnictwo „wszystkich” nie tylko w korzystaniu z tego dobra (co prowadziłoby niemal do utożsamienia go z dobrem publicznym), lecz także w kreowaniu go i w przyjęciu za nie odpowiedzialności”. Marszałek Sejmu zauważył, że „troska o dobra wspólne wynika z konieczności wywiązywania się z obowiązków, których wypełnianie jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa”³². Natomiast daniny publiczne Marszałek Sejmu uznał za element dobra wspólnego, w związku z tym zatem uchylanie się od uiszczania ich, konsekwentnie uznał za naruszenie zasady dobra wspólnego.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu orzeczenia określił, że dobra wspólne „ma charakter wielowymiarowy i może być rozumiane między innymi w znaczeniu historyczno - egzystencjalnym, moralnym, materialnym czy celowościowym. Rzeczpospolita to „res publica» – rzecz wspólna, a więc wspólnota obywateli, „dobra wspólne” zaś to antonim »dobra indywidualnego«. Ustrojodawca w tym wyrażeniu podkreślił uczestnictwo wspólnoty nie tylko w korzystaniu z dobra, którym jest Rzeczpospolita, lecz także w jego ustawicznym współtworzeniu oraz we współodpowiedzialności za nie. Przyjmuje się, że dobrem wspólnym jest „państwo rozumiane jako demokratycznie zorganizowana wspólnota upodmiotowionych obywateli” i nie można go utożsamiać z „dobrem (interesem) państwa w rozumieniu aparatu władzy (...) czy też aktualnej politycznej większości, która zdominowała instytucje władzy publicznej”³³.

³¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego sygn. akt. K 24/08, tamże, s. 393.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 kwietnia 2002 r. wskazał, że daniny publiczne traktowane są jako element dobra wspólnego. Za pośrednictwem dani publicznych państwo Polskie chroni najważniejsze elementy kraju, prawa obywateli oraz zabezpiecza realizację podstawowych zadań i celów publicznych. Trybunał podkreślił, że obywatele uchylający się od ponoszenia ciężarów danin publicznych naruszają zasadę dobra wspólnego, ponieważ czynią to kosztem innych podatników³⁴.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 lipca 2011 r.³⁵ trafnie wskazał, że dobro wspólne to nie tylko organizacja państwowa, ale również pewien wymiar mentalny. W takim kontekście, zgodnie z preambułą Konstytucji na dobro wspólne składa się również historia, kultura, tradycja oraz poczucie wspólnoty ze wszystkimi rodakami. Uosobieniem wskazanych wartości jest w szczególności naród, państwo polskie, godło, sztandar, chorągiew, bandera, flaga lub inny symbol narodowy³⁶. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że dobrem wspólnym można uznać również Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Dokonanie czynu określonego w art. 135 Kodeksu Karnego, tj. wystąpienie przeciwko podmiotowi będącemu emanacją ustrojową dobra wspólnego, godzi w Rzeczpospolitą uznawaną jako dobro wspólne wszystkich obywateli przez obniżanie prestiżu organów państwa. Takie zachowanie może doprowadzić do stanów malejącego stopnia identyfikacji obywateli z państwem³⁷.

Podczas omawiania zagadnienia dobra wspólnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego warto zwrócić uwagę na orzeczenie o sygnaturze Kp 7/09, a w szczególności na zdanie odrębne sędziego

³⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 kwietnia 2002 r. sygn. akt. SK 23/02.

³⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 lipca 2011 r. sygn. akt. P 12/09.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

Zbigniewa Cieślaka³⁸. Przedmiotem postępowania był wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o zbadanie zgodności przepisów ustawy Prawo budowlane z Konstytucją. Trybunał uznał, iż wszystkie przepisy wskazane we wniosku Prezydenta są niezgodne z art. 2 Konstytucji RP, w związku z tym nie wejdą do porządku prawnego. Mając powyższe na uwadze, Trybunał Konstytucyjny uznał, że dodatkowe orzekanie o ich niezgodność z „dalece ogólniejszym” art. 1 Konstytucji jest zbędne. W związku z tym, w tym zakresie postępowanie umorzył³⁹. Sędzia Zbigniew Cieślak nie zgodził się z powyższą argumentacją, zarzucając Trybunałowi, iż nie miał on podstaw do umorzenia postępowania. Jak zauważył sędzia Z. Cieślak Trybunał w powyższej sprawie „miał wyjątkową okazję szerszego wyjaśnienia znaczenia normatywnego art. 1 Konstytucji, który przecież nieprzypadkowo otwiera część artykułową ustawy zasadniczej”⁴⁰. W zdaniu odrębnym sędzia zdefiniował pojęcia dobra wspólnego, i tak przyjął, że „dobro wspólne (...) oznacza sumę wartości ustawowo i konstytucyjnie chronionych”⁴¹. Ponadto podkreślił, że „istotnym aspektem dobra wspólnego, którym jest Rzeczypospolita Polska, jest wymiar mentalny”⁴². Dodał, że w tym kontekście na dobro wspólne składa się w szczególności historia, kultura, tradycja oraz poczucie wspólnoty ze wszystkimi rodakami. Ww. składniki oznaczają, że Rzeczypospolita Polska nie jest tylko organizacją państwową. Warto zwrócić uwagę również na istotny fakt, który poruszył sędzia Zbigniew Cieślak, a mianowicie podkreślił, że „obowiązek troszczenia się o dobro wspólne oznacza zaakceptowanie przez obywateli decyzji Sejmu w za-

³⁸ Zob. M. Piechowiak, *Prawne i pozaprawne pojęcia dobra wspólnego* [w:] W. Arndta, *Dobro wspólne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa (2013), s. 23–45.

³⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2011 r., sygn. akt. Kp 7/09.

⁴⁰ Zdanie odrębne do Wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2011 r. sygn. akt. Kp 7/09.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

kresie wyróżniania wartości, ich ważenia, sposobów i skutków rozstrzygnięcia w duchu wierności Rzeczypospolitej Polskiej”⁴³.

W niniejszym opracowaniu zostanie przytoczone jeszcze jedno orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 marca 2006 r.⁴⁴ Przedmiotem powołanego wyżej orzeczenia była regulacja normująca dostęp do informacji publicznej, ograniczająca prawo do ochrony prywatności osób pełniących funkcje publiczne w zakresie informacji mających związek z pełnieniem tych funkcji. Trybunał Konstytucyjny w przedmiotowej sprawie orzekł, że art. 5 ust. 2 zdanie 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej jest zgodny z art. 31 ust. 3, art. 47 i art. 61 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest zgodny z art. 61 ust. 4 Konstytucji. W uzasadnieniu orzeczenia Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że kolizja praw i zasad nie może prowadzić do pełnej eliminacji jednego z praw pozostających w konflikcie. Trybunał zwrócił uwagę, że w przypadku takiej kolizji należy znaleźć pewien punkt równowagi, balansu dla wartości chronionych przez Konstytucję. W dalszej części orzeczenia Trybunał stwierdził, że w przypadku rozważania praw powinny być brane pod uwagę dwie zasadnicze wartości, tj. dobro wspólne oraz godność każdego człowieka. Zasada dobra wspólnego „tworzy istotne aksjologiczne uzasadnienie wprowadzenia gwarancji związanych z dostępem do informacji o działalności organów władzy publicznej, ponieważ to dobro wspólne jest zaangażowane w prawidłowym funkcjonowaniu instytucji życia publicznego, którego podstawowym warunkiem pozostaje transparentność działań podejmowanych w przestrzeni publicznej. Ujęcie to nie może jednak prowadzić do wniosku, że art. 1 Konstytucji stanowi swoistą „supernormę”, która może prowadzić do wyłączenia stosowania w odniesieniu do pewnych praw konstytucyjnych ograniczeń, o których mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji”⁴⁵. Dobro wspól-

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 marca 2006 r. sygn. akt K 17/05.

⁴⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 marca 2006 r. sygn. akt K 17/05.

ne nie jest utożsamiane z dobrem państwa, natomiast dobro państwa nie jest wartością równorzędną wobec godności⁴⁶. Trybunał podkreślił również, że godność człowieka może wyznaczyć dopuszczalną konstytucyjnie miarę ingerowania w dobra osobiste jednostki ze względu na interes wspólny. Jednak nawet ochrona interesu wspólnego nie może prowadzić do naruszenia niezbywalnej godności człowieka⁴⁷. W analizowanym wyroku godność człowieka w odniesieniu do dobra wspólnego jest uznana za wartość wyróżnioną jako nienaruszalną, jednak jest wartością obok wartości dobra wspólnego⁴⁸.

3. PODSUMOWANIE

Analiza orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego prowadzi do wniosku, że potrzeba ochrony wartości, na które niewątpliwie składa się dobro wspólne, w pewnych okolicznościach stanowi uzasadnienie ograniczenia pewnych praw i wolności obywateli. W kontekście państwa dobro ogółu ma pierwszeństwo przed dobrem indywidualnym. Wynika z tego, że sama zasada dobra wspólnego nie jest źródłem konkretnych praw i wolności. W związku z tym, jakiegokolwiek ograniczenie praw lub wolności jednostki mogą być wprowadzane jedynie w drodze ustawy. Wprowadzenie takich ograniczeń nie może naruszać istoty wolności lub prawa, i jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy jest to konieczne ze względu na wolność i prawa innych osób oraz ze względu na ochronę moralności publicznej⁴⁹. Mając na uwadze orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego można dostrzec pewne prawidłowości. Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że to właśnie zasada dobra wspólnego jest uznawana za najważniejszą zasadę konstytucyjną⁵⁰.

⁴⁶ M. Piechowiak, *Dobro wspólne...*, dz. cyt., s. 383.

⁴⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 marca 2006, r. sygn. akt K 17/05.

⁴⁸ M. Piechowiak, *Dobro wspólne...*, dz. cyt., s. 382.

⁴⁹ A. Gołębiowska, *Refleksje...*, dz. cyt., s. 195.

⁵⁰ J. Królikowski, *Pojęcie dobra wspólnego...*, dz. cyt. s. 164.

Opierając się na przytoczonym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, można zauważyć, że Trybunał nie wypracował jednej linii orzeczniczej dotyczącej dobra wspólnego. Trybunał Konstytucyjny dla rozstrzygnięcia poszczególnych spraw wspomaga się jedynie pojęciem dobra wspólnego. Należy zauważyć, że Trybunał nie rozważa całej płaszczyzny dobra wspólnego, omawia je jedynie w zakresie rozstrzyganej spawy. Trybunał Konstytucyjny przywołuje pojęcie dobra wspólnego w szczególności wprost jako racja lub jedna z racji uzasadniających ograniczenie wolności i praw konstytucyjnych lub jako aksjologiczna podstawa racji ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw⁵¹. Można zaobserwować, że Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie nie jest konsekwentny w używanej przez siebie terminologii, niejednokrotnie używa pojęcia dobra wspólnego, innym zaś razem zastępuje pojęciem dobro ogólne, a innym razem utożsamia pojęcia dobra wspólnego z interesem publicznym⁵².

⁵¹ M. Piechowiak, *Dobro wspólne...*, dz. cyt., s. 376.

⁵² K. Complak, *Magiczna rzeczywistość w Konstytucji RP*, [w:] M. Grzybowski, G. Kuca, P. Mikuli (red.), *Ustroje. Historia i współczesność. Polska – Europa – Ameryka Łacińska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków (2013), s. 295.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA PRZEDMIOTU

- [1] Complak K., *Magiczna rzeczywistość w Konstytucji RP*, [w:] M. Grzybowski, G. Kuca, P. Mikuli (red.), *Ustroje. Historia i współczesność. Polska – Europa – Ameryka Łacińska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków (2013), s. 290–306.
- [2] Gołębiowska A., *Refleksje nad konstytucyjną zasadą dobra wspólnego w kontekście myślenia religijnego i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, 1 (24) Świat i Słowo (2015), s. 189–200.
- [3] Granat M., *Dobro wspólne w pojmowaniu Trybunału Konstytucyjnego* [w:] Arndt W. (red.), *Dobro wspólne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa (2013), s. 127–137.
- [4] Klecha K., *Państwo jako dobro wspólne w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej* [w:] Prabuca D., *Dobro wspólne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków (2010), s. 233–330.
- [5] Królikowski J., *Pojęcie dobra wspólnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] Wołpiuk W. J., (red.), *Dobro wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej, Warszawa (2008), s. 159–174.
- [6] Piechowiak M., *Dobro wspólne jako fundament polskiego porządku konstytucyjnego*, Wydawnictwo Biuro Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa (2012).
- [7] Piechowiak M., *Prawne i pozaprawne pojęcia dobra wspólnego* [w:] Arndta W., *Dobro wspólne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa (2013), s. 23–45
- [8] Zubiak M., *Konstytucyjne refleksje nad dobrem wspólnym na tle przemian w Rzeczypospolitej Polskiej w ostatniej dekadzie XXI wieku* [w:] Wołpiuk W. J., (red.) *Dobro Wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej, Warszawa (2008), s. 51–70

AKTY PRAWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483.

Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993, nr 61, poz. 284.

Ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych Dz. U. 2005 nr 85 poz. 728.

ORZECZNICTWO

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 kwietnia 2002 r. sygn. akt. SK 23/02.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 marca 2006 r. sygn. akt K 17/05.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r. sygn. akt. K 24/08.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2011 r. sygn. akt. Kp 7/09.

Zdanie odrębne do Wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2011 r. sygn. akt. Kp 7/09.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 lipca 2011 r. sygn. akt. P 12/09.

STRONY INTERNETOWE

<http://trybunal.gov.pl/o-trybunale/trybunal-konstytucyjny-w-polsce/kompetencje-trybunalu-konstytucyjnego/>